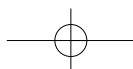

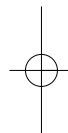
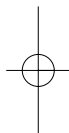
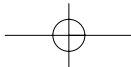
Els debats de la Fundació

núm. 7

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

Fundació
Rafael Campalans

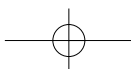
Els debats de la Fundació

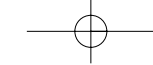
*Edita: Fundació Rafael Campalans
Via Laietana, 38
08003 Barcelona
Tel. 93 319 54 12
Fax 93 319 98 44
e-mail: fundacio@fundaciocampalans.com
www.fundaciocampalans.com*

Impressió: Espai Gràfic Anagrafic, S.L. - Tel. 93 372 32 62

Dipòsit Legal: B-25.023-06

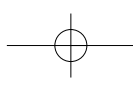
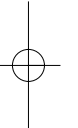
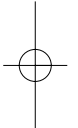
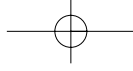
ISSN: 1579-9581

Índex

Introducció	5
I. Diagnòstic de la situació actual	7
II. Conseqüències del nou escenari	13
Consideracions generals	13
L'objectiu de la nova etapa	16
III. Les polítiques lingüístiques	19
Intervenir per garantir els drets lingüístics i equilibrar la situació de desnivell	20
Intervenir per garantir l'accés dels immigrants al coneixement i a l'ús del català i protegir la diversitat lingüística	21
Les formes i els ritmes de la intervenció	22
Les polítiques sectorials	23
IV. Una proposta coherent a nivell d'Espanya	27
Resum final	31

Introducció

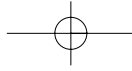
Més enllà de la nova situació política, amb un govern catalanista i d'esquerres i el debat estatutari; més enllà de l'impacte lingüístic de la immigració, dels canvis en els mitjans audiovisuals i de les noves tecnologies, circumstàncies i fenòmens sens dubte importants; la percepció que l'ús del català no havia avançat en la forma esperada i sobretot la sensació que el paradigma lingüístic (la narració que sobre la llengua havia estat forjada en el període de lluita per la recuperació de les llibertats i aplicada en els primers 25 anys d'autogovern) havia quedat superat, ens van fer plantejar la necessitat de repensar la situació lingüística de Catalunya a principis d'aquest segle XXI, amb l'objectiu de fer-ne un diagnòstic i de generar propostes de futur.

Per fer-ho, hem treballat tenint presents els textos legislatius (Estatut de 1979 i Llei de Política Lingüística de 1998) i a partir de les aportacions dels especialistes assistents al seminari. Tot plegat ens ha portat a fer ús d'un seguit de conceptes bàsics que convé explicitar abans d'entrar en la lectura dels apartats del document. Són els següents:

1. La llengua té quatre dimensions profundament imbricades: és un sistema comunicatiu, un corpus; és una pràctica social, un conjunt de comportaments, d'usos i pràctiques; és una competència, una capacitat d'aprenentatge i d'ús; és un objecte de representacions, una ideologia.

2. Considerem que la llengua no expressa una "concepció del món" total, tancada, però sí és una mirada única, específica sobre la realitat. Una forma pròpia d'explicar-la. La preservació i el foment de les llengües té, doncs, també un fonament ecològic, de preservació de la diversitat humana.

3. També hem fet servir les definicions emprades a l'EULC 2003 (Estadística sobre els Usos Lingüístics a Catalunya 2003):

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

- Llengua/es primera: aquella que la persona diu haver parlat primer a casa seva. Es considera que aquesta llengua ha estat transmesa familiarment i adquirida en el procés de socialització de l'individu.

- Llengua/es pròpia: d'identificació, aquella que la persona considera com la seva llengua. Llengua amb la qual la persona s'identifica.

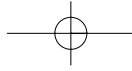
- Llengua/es habitual: aquella que la persona utilitza més sovint.

4. En relació a l'ús de la llengua preferim parlar de tres nivells: l'ús oficial, és a dir, les comunicacions de les administracions; l'ús social, que es refereix a les comunicacions de les organitzacions formals que ofereixen productes i serveis; i l'ús personal o privat, que inclou les comunicacions fora del marc de pertinença a una organització formal.

6

5. Entenem el bilingüisme com la competència individual en les dues llengües oficials. Una societat bilingüe ho ha de ser en tant que ho siguin totes i cadascuna de les persones que la formen: un sol poble sense separacions per motius de llengua. En aquest context les etiquetes de catalano o de castellanoparlants deixen de tenir sentit.

6. Per últim considerem també la llengua com un factor d'inclusió o exclusió social per evitar que es produeixi un risc de fragmentació social degut a la manca d'accés real al català per part d'importants col·lectius. En aquest sentit, entenem que la identificació de la totalitat de la ciutadania amb la llengua catalana suposarà que aquesta esdevingui un element de cohesió social

I. Diagnòstic de la situació actual

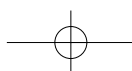
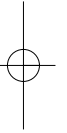
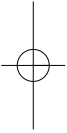
En aquest seminari s'ha fet l'anàlisi de la situació de la llengua catalana en diferents àmbits estratègics: els usos orals, el món laboral, l'ensenyament, els mitjans de comunicació i la immigració; així com també del nou escenari de possibilitats que planteja el nou Estatut de Catalunya.

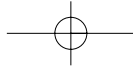
Pel que fa a la situació de la llengua catalana en general, el seminari es va basar en l'Estadística sobre els Usos Lingüístics a Catalunya, una de les investigacions més àmplies i més actuals. Les dades d'aquest estudi mostren que el 44% de les persones enquestades s'identifiquen amb el castellà i el 48% amb el català. Per al 54% la primera llengua adquirida va ser el castellà, per al 40% va ser el català. El 34% només parlen en castellà; el 39% només parlen en català; el 9% parlen més castellà que català i el 7% ho fan a l'inrevés.

El 23% de les persones enquestades entre 15 i 29 anys considera que tenen un coneixement feble del català. Més del 40% de les persones que consideren que tenen un bon coneixement del català tenen com a llengua inicial el castellà. Un 23% dels enquestats no sap català, no consumeix cultura en català i no parla mai en català. Viu només en castellà.

La reproducció social de col·lectius sense accés real al català augmenta el risc de fragmentació social. Els immigrants són un sector altament vulnerable en aquest sentit. Cal garantir l'accés d'aquest col·lectiu a la llengua catalana que pot funcionar com a mecanisme d'integració, a més de ser un element molt important en l'accés al món del treball i a determinades ocupacions.

Per altre costat, el del jovent, en general, és un dels sectors que demana una especial atenció. En aquest punt cal destacar que els usos forts del català entre els joves baixen respecte les generacions més grans, a la vegada que augmenta la proporció de joves que fan un ús feble de la llengua catalana. La

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

limitació de l'ús del català a l'àmbit estrictament acadèmic és una situació freqüent entre els joves, mentre que el món de l'oci s'acostuma a viure en castellà.

Coneixement, competència i ús mantenen complexes relacions. Les dades de l'enquesta esmentada són, a més, autodescripcions. Aquesta és una de les limitacions greus a l'hora de poder conèixer la realitat lingüística perquè poques vegades s'observen directament les conductes que s'estudien.

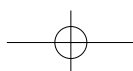
No cal remarcar, però, els riscos que aquestes dades representen. A més de demostrar la manca de necessitat d'ús del català en determinats segments de població (generacionals i socials) i en moltes activitats socioeconòmiques, aquestes dades mostren que el bilingüisme, la competència individual en les dues llengües oficials, no és avui una realitat.

8

En general hi ha molts més estímuls i molt més forts per aprendre i practicar castellà que català, més enllà de l'escola. El fet que el català estigui contínuament immers en conflictes de caràcter polític, en situació de polarització contrastada amb el castellà, tampoc no afavoreix gens.

Pel que fa a l'àmbit socioeconòmic, les actuacions per normalitzar l'ús del català s'inicien amb l'Estatut de 1979. Posteriorment hi ha esments específics en la legislació marc (lleis de 1983 i 1998 i Estatut del Consumidor de 1993 especialment). Tanmateix, més que del pes de la legislació vigent, que encara és més fàcil d'aplicar a les grans empreses que a les mitjanes o petites, la implantació del català en l'àmbit econòmic privat depèn sobretot de la voluntat particular dels empresaris. La decisió del client respecte la llengua amb què vol ser atès també és un factor important que incideix en la implantació del català en aquest sector.

En aquest àmbit s'observa també, que el català té una presència major en les professions amb majors nivells de qualificació i en aquelles en què existeix

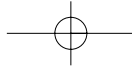

l'obligatorietat d'ús. Hi ha diferències d'ús del català per sectors (Administració Pública envers sector privat), per ocupacions i per categories professionals. On sobretot hi ha dèficits de coneixement i d'ús del català és en treballadors de les professions i nivells menys qualificats.

Pel que fa a l'àmbit de l'ensenyament, es fa una valoració molt positiva de la política d'immersió lingüística. El fet de tenir una única via d'ensenyament ha evitat la formació de dues comunitats separades. Un element important a tenir en compte en aquest sentit és que una de les claus de l'èxit de la immersió va ser que les famílies van acceptar de bon grat el català com un element enriquidor per als seus fills. En aquest moment, però, hi ha famílies immigrants que tenen com a llengua de referència el castellà i que desconeixen l'existència del català quan arriben a Catalunya el que fa que, en un primer moment, percebin la immersió com una dificultat afegida.

Es constata un dèficit important en l'educació secundària. També un dèficit de preparació i motivació del professorat per impartir les classes en català i per compartir el model d'educació vigent, lingüísticament parlant. En general, la formació en llengües i en didàctica de l'ensenyament de les llengües és força deficitària i encara ho és més en l'àmbit de les llengües comparades. Cal un esforç en preparació i motivació. I alhora, un esforç de sensibilització de les famílies i els propis estudiants sobre els valors i els guanys que tindran amb una educació que els ensenyi llengües, la catalana entre elles.

Pel que fa als mitjans de comunicació, tot i l'existència de TV3 i d'alguns mitjans escrits amb edicions en català i en castellà, l'oferta de mitjans audiovisuals i escrits en català és molt mínima respecte al total d'oferta en castellà. Alhora, cal tenir en compte que l'escenari audiovisual es veurà afectat ben aviat per canvis importants que s'hauran de tenir en compte en el disseny de les polítiques lingüístiques ja que aquests canvis influiran en la tria lingüística de les persones que consumeixen productes multimèdia. En un futur immediat ens

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

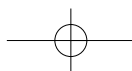
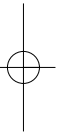
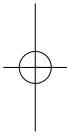
trobarem en un entorn multifinestra, de prop de 50 canals de televisió. L'audiència tindrà possibilitats de tria i d'interactivitat. A això cal afegir que les audiències dels canals que transmeten en català no són tan elevades com les dels que emeten en llengua castellana.

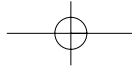
Si analitzem la xarxa que aplega la setantena de televisions locals, que treballa només en català i amb audiències irregulars, hi ha un problema important que és la qualitat del català que emeten. Aquest problema és conseqüència, especialment, de la poca càrrega lectiva de llengua catalana existent en la formació dels professionals, cosa que repercuteix en la poca competència lingüística dels periodistes.

En l'actualitat, el fenomen de la immigració ha fet que hi hagi una important quantitat de persones que van arribant a Catalunya. Es tracta, sobretot, de joves, d'entre vint-i-cinc i quaranta anys que, en molts casos, coneixen el castellà i és aquesta la llengua amb què comencen a viure a Catalunya. Cal tenir en compte, alhora, que potser per primera vegada vuit de cada cent catalans poden no tenir cap coneixement de català ni de castellà.

Es parteix, però, del principi general que les persones que mantenen un vincle amb la seva comunitat d'origen s'integren millor. Per aquest motiu, la societat d'arribada ha de permetre també que les persones visquin la seva pròpia llengua com un valor. Aquest és un pas necessari perquè valorin en positiu l'aprenentatge de les llengües d'aquesta societat, especialment del català. Catalunya ha estat una societat que, històricament, ha integrat els immigrants amb altres llengües sense conflictes i des del respecte mutu. Cal fer bandera d'aquesta característica.

El nou marc estatutari significarà un nou marc d'actuació. El concepte de disponibilitat lingüística planteja un camí a recórrer molt interessant per ser desenvolupat en les polítiques lingüístiques, en la mesura en que fa centrar els

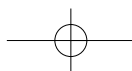
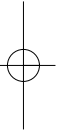
esforços en la garantia del coneixement (d'entendre i de fer-se entendre) com un dret i un deure de totes les persones que viuen a Catalunya, tant les autòctones com les nouvingudes.

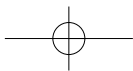
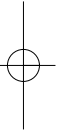
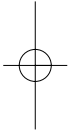
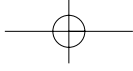
Coneixement i competència mostren una desigualtat en la realitat de l'intercanvi lingüístic. Donada la competència i la voluntat, l'ús estarà també condicionat per l'entorn lingüístic territorial, social i pels àmbits d'activitat.

Malgrat l'extensió del coneixement i la competència, l'ús social del català no ha crescut en la mesura esperada. Creiem que cal contemplar amb més rigor les relacions entre coneixement genèric i passiu i la capacitat real d'emprar el català. Només així es pot comprendre la sensació generalitzada que l'ús social del català no ha avançat prou.

El català i el castellà presenten realitats diferents. El castellà l'entén i el parla tothom excepte una proporció petita d'immigrants que tampoc coneix el català i només parlen la seva llengua d'origen. Els resultats de la immersió han desmentit de forma irrefutable les pors a la desaparició del castellà. La competència lingüística en castellà dels alumnes de les escoles del país és, com a mínim, igual a la dels alumnes dels territoris monolingües castellans. El castellà no pateix, doncs, cap dèficit ni perill visible. Comprensió, competència i ús són absolutament generalitzats.

En definitiva, avui la nostra realitat lingüística està formada per la convivència del català i el castellà i l'occità en el cas de la Val d'Aran. A aquesta realitat cal afegir l'aparició, amb diversos graus d'extensió i intensitat, de l'anglès i de les llengües d'origen dels nous ciutadans i ciutadanes (l'anglès com a llengua franca internacional i el xinès, l'àrab, l'amàric, l'urdú...). Per tant, Catalunya és un país amb dues llengües i que tendeix al multilingüisme.

II. Conseqüències del nou escenari

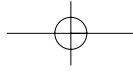
Consideracions generals

La història de les llengües a Catalunya s'ha caracteritzat per la constant persecució de la llengua catalana i pel seu menyspreu per part d'un Estat que només s'entenia a sí mateix amb una única nació i una única llengua. Aquesta repressió ha variat en intensitat i cruesa però ha estat constant fins l'arribada de la democràcia, amb l'excepció del període republicà. La subordinació lingüística de molts ciutadans, independentment de la seva llengua habitual, és una de les conseqüències. L'absència del català a l'escola, a les administracions, etc. en el moment de la major arribada de nous ciutadans procedents de la resta dels pobles d'Espanya conformen l'herència de la dictadura.

A la Transició la creença general era que el desavantatge del català respecte del castellà tenia un caràcter temporal. Es pensava que era una situació generacional i que amb la integració dels fills d'immigrants el desavantatge es resoluria. La realitat, però, ha estat ben diferent i en aquests moments es veu amb claredat; si més no, l'anàlisi de la situació en els sectors citats abans esmentats així ho constata.

La idea de normalització lingüística com s'havia entès durant la Transició democràtica està superada. Es partia d'una idea de normalitat en que el català era utilitzat normalment al país. S'entenia, a més, que la dictadura feixista havia escapat aquesta normalitat però que, amb la democràcia aquesta situació retornaria més o menys automàticament. Aquesta idea, però, ja no es pot sostenir.

També ha quedat qüestionada pels fets la convicció que la modificació lingüística de les comunicacions de les organitzacions formals, a través de les polítiques de foment i un marc normatiu favorable, determinaria canvis en les

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

comunicacions individualitzades. Igualment, la idea que la immersió escolar provocaria un augment immediat i espectacular de l'ús del català entre els alumnes està qüestionada per la realitat dels fets.

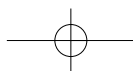
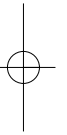
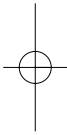
Cal pensar la normalitat catalana com la d'una societat que rep constantment immigració i que incorpora, modificant-se ella mateixa, els nousvinguts. La societat catalana és el resultat del permanent esforç per incorporar la nova ciutadania, també lingüísticament i en el coneixement de les dues llengües. I aquest esforç per la integració i la convivència sempre ha reeixit i estem convençuts que ho farà en el futur.

Per altra banda, la presència del castellà és un fet estructural de la societat catalana des de fa molt de temps. El castellà forma part de la realitat catalana. És la llengua primera, familiar, habitual i d'identificació de molts ciutadans catalans, nascuts o no a Catalunya. El castellà és, doncs, una llengua de Catalunya. Ens ofereix unes oportunitats extraordinàries de comunicació no només amb la resta d'Espanya, sinó també a Amèrica i arreu del món pel fet de ser una de les llengües amb més parlants.

El català ens identifica com a país, col·lectivament; és la llengua pròpia de Catalunya i, a la vegada, el català i el castellà són les llengües compartides dels seus ciutadans.

No hi ha contradicció entre la identificació, el sentit de pertinença al país i la llengua d'identificació personal. L'avenç del català no ha de ser vist com un retrocés del castellà, o aquest un obstacle per la consolidació del català. Ningú ha de renunciar a cap de les seves llengües.

La nova immigració cal veure-la com una oportunitat i no pas com una amenaça. Ens dona la possibilitat d'incorporar nous parlants al català i al castellà. El coneixement i l'ús del català són, sens dubte, elements d'incorporació a la nova

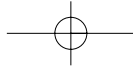
societat. La capacitat d'adaptació, la voluntat de conèixer pròpia del nouvingut és un element favorable.

El projecte d'Estatut contempla el català com la llengua pròpia de Catalunya. El català i el castellà són llengües oficials, el coneixement d'ambdues és un deure i un dret. Fixa els conceptes de la disponibilitat i l'opció lingüístiques, així com el de no discriminació per motius de llengua.

Totes aquestes consideracions estatutàries s'han d'aplicar a una realitat que hem intentat descriure a les pàgines precedents. Una descripció que presenta la situació el català i el castellà com a desigual. El castellà és de comprensió i ús generalitzats, amb les limitacions normals entre els immigrants arribats més recentement. El català, en canvi, no és conegut ni usat per tothom, i cal protegir-lo per les tres raons següents:

- a) El català és la llengua històricament subordinada i cal capgirar els efectes d'aquesta subordinació històrica.
- b) El català és una llengua minoritària que, al marge de les circumstàncies històriques esmentades, es troba en inferioritat de condicions respecte al castellà. Només una política d'acció afirmativa pot posar-lo en peu d'igualtat amb el castellà, de manera que les persones que opten per comunicar-se en català no resultin perjudicades en relació amb les que opten per comunicar-se en castellà.
- c) El català és un patrimoni cultural que cal preservar per a les generacions futures.

El català és, per tant, la llengua necessitada de suport, de protecció i, a més, és la llengua pròpia del país, independentment de la llengua amb la qual cadascú s'identifiqui o empri habitualment. Cal, doncs, intervenir per garantir la pervivència del català per raons d'equitat, de preservació d'un bé comú.

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

Els poders públics, òbviament, han de garantir també l'ús del castellà. I també han de desenvolupar polítiques de reconeixement i ús de les altres llengües, tant les de la resta d'Espanya com les dels ciutadans nous de la resta del món. Catalunya hauria de fer del reconeixement i la protecció de totes les llengües un símbol del país, a més d'un element facilitador de la incorporació a la comunitat.

L'objectiu de la nova etapa

L'objectiu a aconseguir és que les persones que visquin a Catalunya puguin usar en tots els contextos amb total normalitat les dues llengües oficials, sense que ningú se senti discriminat per fer-ho, ni des de dins de Catalunya ni des de fora. La finalitat és, doncs, assegurar el bilingüisme de les persones, la competència en les dues llengües oficials, a fi d'estendre el seu ús habitual i garantir la possibilitat d'usar-les a totes les persones que vulguin fer-ho. Per garantir-ho cal l'acció afirmativa dels poders públics i de la societat a favor del català, de la llengua més desprotegida i amb més dèficits, de la llengua en desigualtat de desenvolupament.

16

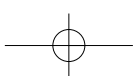
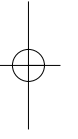
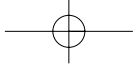
En aquest sentit, apostem per construir una societat de ciutadans plurilingües, plenament capacitats per a usar les dues llengües oficials i almenys una d'estrangera, que reconegui adequadament les llengües d'origen dels nous de la resta del món en un marc que faciliti la sostenibilitat del català com a llengua pròpia i d'integració social.

El nou Estatut introdueix, en aquest esforç per garantir l'equitat entre les dues llengües, els conceptes d'opció i de disponibilitat lingüístiques. L'opció defineix el dret individual a ser atès en la llengua per la qual s'opti, deixant clar que ser atès no implica l'obligació de respondre en la mateixa llengua en la que s'ha fet la demanda. D'altra banda, una futura llei de disponibilitat lingüística fixarà

on, com i quan les organitzacions, les empreses, els prestadors de serveis, etc. han de ser capaços, han d'estar disponibles per atendre l'opció lingüística dels ciutadans.

Ara bé, és important destacar que els drets lingüístics individuals són tant el límit com la justificació d'aquesta intervenció. A la base de les polítiques lingüístiques aplicades durant més de vint anys hi ha hagut, d'una banda, la identificació de Catalunya com a una nació culturalment homogènia i, de l'altra, el llast no superat de la persecució franquista anticatalana. Per ambdues coses, la llengua castellana ha estat visibilitzada com un element de distorsió, quan no un entrebanc per a l'avenç de la llengua catalana.

L'anàlisi del que ha passat en aquests vint anys de polítiques lingüístiques i l'anàlisi de la realitat mostren que cal superar aquestes dues premisses. D'una banda, Catalunya no és homogènia, no ho era tampoc abans de l'arribada de la immigració actual; de l'altra, la consolidació de la democràcia fa que calgui superar el discurs defensiu basat en l'ensulsiada franquista, per un discurs que proclami clarament el bilingüisme existent i reconegui la diversitat interna i el valor acumulat pels parlants que comparteixen, si més no, les dos llengües que conviuen a Catalunya: el català i el castellà.

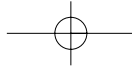
III. Les polítiques lingüístiques

Tot i que el futur d'una llengua és en mans dels seus parlants i que les polítiques públiques no poden substituir aquesta voluntat, és imprescindible la implicació de les institucions, en els seus diferents nivells, amb polítiques estratègiques que vetllin per l'expansió, el prestigi, la qualitat, etc. de les llengües pròpies i oficials, en la mesura que són eines importants de comunicació, de referència individual i col·lectiva, i també de convivència i cohesió social en escenaris de població cada cop més heterogenis i plurilingües.

Les polítiques lingüístiques són una part important de les polítiques públiques, tal com les entenem en el nostre Estat democràtic. És a dir, tenen com a objectius la justícia i l'equitat per minimitzar els desequilibris en l'exercici dels drets i/o en l'accés a la igualtat d'oportunitats i com l'augment del benestar de les ciutadanes i ciutadans als quals van adreçades.

Les polítiques lingüístiques són transversals, no són competència d'un departament. No poden ser feina d'especialistes i tècnics, han de rebre l'impuls i també la supervisió dels responsables polítics. Cal la implicació d'aquests en l'aplicació de les polítiques sobre la llengua. Les polítiques, també les lingüístiques, valen diners. Diners públics i privats. Les administracions, les empreses i els ciutadans han de ser conscients de la necessitat del seu compromís.

L'ús del català entre els joves és el principal punt dèbil del nostre diagnòstic i, per tant, creiem que el principal objectiu de les polítiques és la de promoció de l'ús. Aquesta promoció s'ha de dur a terme no incidint de forma reiterada sobre les persones sinó intervenint en el seu entorn més habitual: el món laboral, el lleure, les noves tecnologies i els productes audiovisuals. Intervenció que ha d'ajudar que el català sigui percebut com una llengua d'ús social habitual amb tota la seva força i prestigi. Cal arribar a un context en què els beneficis d'aprendre i

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

usar el català superin de llarg el cost d'aprendre'l, de manera que converteixin en il·lògica l'opció de restar-ne al marge.

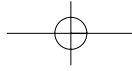
Intervenir per garantir els drets lingüístics i equilibrar la situació de desnivell

Cal una política lingüística que planifiqui mesures que garanteixin l'exercici dels drets lingüístics individuals de les persones que viuen a Catalunya; tant els drets de les persones que volen usar el castellà com els drets de les persones que volen usar el català. Cal tenir en compte, però que les dues llengües no es troben en idèntica situació i, per tant, les actuacions de la política lingüística no poden ser idèntiques sinó que han d'estar encarades a preservar la llengua que es troba en una situació més feble segons l'anàlisi de la seva situació en els diferents sectors de la societat.

20

Els objectius de base estratègica d'una intervenció que haurà de tenir un caràcter permanent han de ser:

- Reformular un gran pacte social per les llengües que n'eviti la politització i l'ús partidista.
- Fer pedagogia del valor implícit, per a l'individu i la societat, de les llengües i el seu coneixement.
- Construir una societat que es reconegui plural amb habitants bilingües o plurilingües.
- Garantir els drets lingüístics individuals.
- Equilibrar la garantia dels drets lingüístics individuals amb la necessària actuació d'afirmació positiva respecte el català.
- Evitar els monolingüismes. Els habitants de Catalunya no poden quedar exclosos de l'accés al benestar, ni poden estar aïllats els uns dels altres per raons lingüístiques.

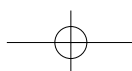
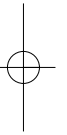
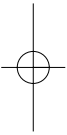
En relació als nivells d'exigència de coneixement de català, s'haurien de revisar a partir de l'experiència adquirida. Caldria revisar les proves d'obtenció dels certificats de competència i els nivells d'exigència tant a les administracions com a les organitzacions i empreses. Un nivell d'exigència superior al necessari, a més de suposar una certa discriminació, pot provocar percepcions negatives i de rebuig davant la llengua.

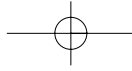
Intervenir per garantir l'accés dels immigrants al coneixement i a l'ús del català i protegir la diversitat lingüística

Des del punt de vista lingüístic la societat catalana que voldríem per al futur és aquella en la qual les persones, que tenen diferents repertoris i identitats lingüístiques, senten les llengües del territori on viuen com un valor social que cal mantenir i preservar. És aquella en la qual totes les persones comparteixen les llengües oficials, les coneixen i les saben usar. Que s'utilitzi una o l'altra o encara una de tercera no oficial, depèn dels requisits específics en els àmbits de l'ensenyament, de l'administració o de la pràctica professional i laboral, etc.; així com de la tria personal en el cas dels àmbits o espais d'ús on l'individu decideix.

En qualsevol cas, les polítiques lingüístiques públiques han de garantir mesures per protegir la diversitat com a element de riquesa social. Han de reconèixer les llengües dels individus i dignificar-les com un valor que aporten a la societat d'arribada. La societat on arriben, alhora, els aporta les seves llengües i els seus imaginaris simbòlics. S'han de garantir també polítiques actives i transversals perquè els i les immigrants accedeixin al coneixement del català i del castellà com un element d'integració a la societat i, especialment en el cas del català, el percebin com un aprenentatge imprescindible per a la seva mobilitat social.

D'altra banda, s'han de garantir polítiques actives destinades a l'entorn social receptor de la immigració. La seva finalitat és la de sensibilitzar les

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

persones d'aquest entorn de la bondat de la situació de convivència lingüística i del fet que aquesta situació comporta la incorporació de noves llengües i de nous coneixedors de català, per la qual cosa, també han de participar facilitant-los aquest procés d'aprenentatge i atansament.

Si l'entorn social és important, en aquest sentit, ho és també l'entorn laboral. Cal destacar que existeix un menor coneixement del català en determinats sectors i en aquelles professions amb menor nivell de qualificació. És precisament en aquests sectors i en aquestes categories professionals on es concentra la gran majoria de població nouvinguda. Per tant, és important fomentar l'ús i el coneixement del català en aquests sectors, sobretot, mitjançant l'assessorament i les bones pràctiques, tot destacant la seva importància en la mobilitat social i laboral.

Les formes i els ritmes de la intervenció

22

L'aplicació de les normes d'obligatorietat del coneixement de les dues llengües oficials i de disponibilitat lingüística de les organitzacions ha d'anar acompanyada de mesures de suport, la manca de les quals és la principal crítica a fer a les polítiques dels darrers anys, que no esmerçaven els recursos necessaris. Els que en una organització, per les funcions que han d'exercir-hi, tenen l'obligació i la responsabilitat de conèixer la llengua catalana, també han de tenir el dret a ser assessorats, a rebre la formació adequada per exercir aquesta responsabilitat, en cas que no tinguin la competència suficient per desenvolupar-la correctament.

Alhora, la futura llei de disponibilitat lingüística hauria de preveure mesures d'exempció o de progressivitat en determinats nivells de competència lingüística per raons com l'edat, la provisionalitat de la residència a Catalunya i altres. En aquest sentit, cal tenir en compte que generacions senceres de catalans no han rebut l'ensenyament de i en català per culpa de la dictadura.

El valor de la convivència, de ser un sol poble, on tothom vegi i senti respectats els seus drets, en aquest cas els lingüístics, ens ha de portar a polítiques d'intervenció atentes als ritmes i nivells d'exigència, especialment en la qüestió de les sancions que, en tot cas, haurien de aplicar-se només en última instància i afectant sobretot a les grans organitzacions. Ningú discuteix que tota norma incorpori elements de sanció al seu incompliment, però difícilment s'entendrà, per exemple, una intervenció coercitiva en un petit comerç quan grans empreses o multinacionals incompleixen les mateixes normatives. Cal jerarquització i proporcionalitat en les mesures.

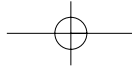
La futura normativa de disponibilitat lingüística ha de garantir, progressivament, la pràctica de no haver de canviar de llengua en cap servei o establiment i per tant el dret a ésser comprés en utilitzar qualsevol de les dues llengües. Caldrà que els responsables polítics vetllin per evitar que les formes i els ritmes de la intervenció segueixin arguments pretesament tècnics que generin dificultats de percepció entre la ciutadania.

La política lingüística no s'ha de quedar només en el discurs sinó que engegui mesures eficaces. Però alhora és necessari que aquesta política lingüística no sigui percebuda com a coercitiva pels ciutadans i ciutadanes. L'equilibri entre aquests dos punts ha de ser un element característic de la nostra política lingüística i és fonamental per evitar el sorgiment de determinats problemes.

Les polítiques sectorials

- L'escola:

- Cal el ple suport a les propostes educatives que, com es va fer amb el programa d'immersió lingüística, tenen com a objectiu el coneixement del català i del castellà i garantir la no discriminació o segregació d'alumnes en classes

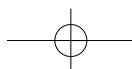
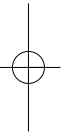
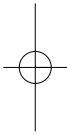
La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

separades per motius lingüístics. El programa d'immersió s'ha d'aplicar en la seva totalitat i s'han de evitar amb contundència actituds individuals que puguin posar en qüestió el conjunt del programa.

- La immersió va ser molt positiva per a un moment determinat amb un model de societat determinat. En la situació actual han d'haver, però, propostes afegides per a l'ensenyament. El català ha de continuar sent la llengua de l'escola, però en l'ensenyament ha d'haver-hi una proposta plurilingüe on no passi tot pel català o pel castellà. Cal tenir present el fet que l'escola és una via per al coneixement del català, però no l'única i potser no la més important. L'escola “veritable” és l'entorn i el lleure.

- La realitat lingüística de les noves immigracions requereix un canvi de percepció a la societat catalana: d'una banda, l'escola ha de fer un esforç de recerca, d'innovació i d'adaptació per tal d'integrar lingüísticament els nousvinguts; de l'altra, cal aprofitar adequadament el valor intrínsec -cultural, però també estrictament econòmic- que representa el fet que una part dels futurs treballadors catalans sàpiguen llengües i cultures fins fa poc gairebé completament desconegudes.

- L'escola ha de reconèixer i protegir l'ús de les llengües originàries dels alumnes. Catalunya hauria de fer del reconeixement i la protecció de totes les llengües dels seus ciutadans un símbol del país. Ha d'afavorir la valoració de les diverses llengües de l'Estat amb el coneixement d'algunes de les característiques més rellevants d'aquestes llengües. En la mateixa línia, caldria vetllar pel reconeixement de les variants de l'espanyol, peninsulars i llatinoamericanes. A més ha de proposar el desenvolupament de les estratègies d'intercomprensió entre les llengües romàniques. Totes aquestes dimensions de la competència plurilingüe i pluricultural, en línia amb les propostes de la Comissió Europea, poden fer de l'escola un espai clau en la protecció del multilingüisme.

- La cultura:

- No discriminació per motiu de la llengua emprada, en el suport a la creació. És necessari impulsar la creació en català. En aquest sentit el fet que el català esdevingui una llengua utilitzada sovint en el món del lleure pot ser un factor clau en l'augment del seu ús social.

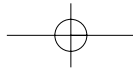
- Igualtat d'oportunitats per a la cultura feta en llengua catalana, en el suport a la difusió. La cultura feta en català ha de gaudir del mateix presitgi i de les mateixes oportunitats que la resta. Tant en aquest punt com en el punt anterior, s'ha de tenir en compte la possibilitat de propiciar mesures d'acció afirmativa adreçades a la protecció de la llengua que es troba en una situació de desavantatge, en aquest cas, el català.

- Propostes educatives que tinguin en compte la cultura tradicional catalana i, en especial, lectura i interpretació de textos literaris catalans adequats a cada edat escolar amb la voluntat de desenvolupar les competències del lector literari.

- La nova immigració:

- Facilitar l'aprenentatge del català (i del castellà) en el lloc de treball. És necessari que les empreses per tal que aquestes fomentin el coneixement del català entre els empleats que formin part de la immigració recent, a la vegada que incentiven un augment del valor que es dona a llengua.

- Per als no ocupats proporcionar una oferta d'aprenentatge a través de les administracions i les entitats. És important impulsar el coneixement del català com a element, en nombroses ocasions imprescindible, en l'obtenció d'un lloc de treball.

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

- El treball:

- Les empreses han d'internalitzar progressivament els serveis lingüístics.
- Els convenis laborals han d'incloure clàusules lingüístiques funcionals i no merament declaratives.
- S'ha de garantir formació lingüística continuada en horari laboral.
- Introduir el català com a llengua vehicular de les empreses, a més del castellà que ja ho és de manera quasi exclusiva, a fi d'aconseguir que ambdues llengües puguin ésser vehiculars.

- Els mitjans de comunicació:

26

- Oferta lingüísticament plural d'operadors.
- Augment i consolidació d'operadors de màxim nivell i potència públics i privats en llengua catalana.
- Oportunitats de les noves tecnologies: doblatge i subtitulació.
- Evitar la dicotomia operador públic en català - operador privat en castellà.
- Garantir la qualitat lingüística dels mitjans de comunicació. En aquest punt cal el foment de la qualitat de la llengua catalana en els mitjans de comunicació i és important assegurar la formació lingüística dels periodistes.

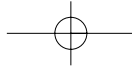
IV. Una proposta coherent a nivell d'Espanya

El català ha estat sotmès des de fa segles a polítiques explícites i implícites que pretenien eradicar-lo. Aquestes polítiques han afeblit enormement la posició d'aquesta llengua arreu del seu territori històric, tant en els àmbits públics com en els privats, i han generat un cúmul d'inèrcies, d'incomprensions mútues i de desavinences entre els diferents pobles d'Espanya.

Amb la instauració del règim de les autonomies, el català ha recuperat part de les seves funcions socials i gaudeix del suport de les institucions locals i nacionals de Catalunya. Però aquest suport és del tot insuficient en el marc d'una Unió Europea amb fort component estatista i d'una globalització que aposta per les economies d'escala i la transnacionalització. I encara és més insuficient en la mesura que Catalunya assumeix com a patrimoni propi el plurilingüisme de la societat catalana contemporània.

En tant que poble fundador d'Espanya i després de segles de polítiques adverses, Catalunya té dret a reclamar, tant a l'Estat comú com a la resta de la societat espanyola, que la seva llengua pròpia gaudeixi del suport estatal actiu que avui és imprescindible per a la supervivència en dignitat de qualsevol comunitat lingüística en el món modern. Cal que l'Estat espanyol actuï també d'Estat a favor del català, fins al punt que Espanya sigui la millor opció de futur per al català.

Un Estat fortament implicat amb la supervivència del català en termes simbòlics i pràctics incrementaria sens dubte la valoració del català a Catalunya, a la resta del domini lingüístic i fins i tot a la resta de l'Espanya. Un Estat favorable al català afavoriria la reintroducció del català en els àmbits laborals, de lleure, tecnològics i comunicatius; així com, suposaria una ajuda a diluir bona part de les incomprensions mútues. El projecte d'una Catalunya plurilingüe només té perspectives d'èxit raonable i només és coherent en una Espanya que faci una aposta ferma i capdavantera pel seu plurilingüisme.

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

Proposem un seguit de mesures relacionades amb el reconeixement per part de l'Estat de la pluralitat lingüística que alhora formen part de les polítiques de promoció del català i es justifiquen per les mateixes raons esmentades en capítols anteriors:

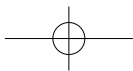
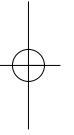
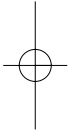
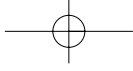
- Denominació oficial de l'Estat en castellà, català/valencià, gallec i basc.
- Reconeixement del català i de les altres llengües oficials a les Comunitats Autònomes en les institucions de l'Estat. Reconeixement per part de l'Estat de les llengües que no són oficials a cap territori però són especialment protegides pels Estatuts respectius.
- La Casa Reial, el Defensor del Poble i el Tribunal Constitucional haurien de garantir la capacitat d'atendre en les llengües oficials. L'evident simbolisme i la visibilitat de que gaudeixen aquestes institucions davant la ciutadania és un motiu important per garantir-ho.
- Presència plurilingüe als elements simbòlics i de relació entre els ciutadans: segells, DNI, passaport, monedes.
- Les que ja explicita el futur Estatut de Catalunya:

Article 33.4. Per a garantir el dret d'opció lingüística, l'administració de l'Estat situada a Catalunya ha d'acreditar que el personal al seu servei té un nivell de coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials, que el fa apte per a complir les funcions pròpies del seu lloc de treball.

Article 33.5. Els ciutadans de Catalunya tenen el dret a relacionar-se per escrit en català amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccionals d'àmbit estatal, d'acord amb el procediment establert per la legislació corresponent. Aquestes institucions han d'atendre i han de tramitar els escrits presentats en català, que tindran plena eficàcia jurídica.

- Presència als Pressupostos Generals de la partida que garanteixi la voluntat, ja reconeguda a la Constitució, de promoció de les altres llengües oficials als territoris.
- Impulsar el paper de l'Institut Cervantes en la seva tasca per difondre el caràcter plurilingüe d'Espanya.
- El sistema educatiu hauria d'incorporar el coneixement de la pluralitat lingüística des de l'inici de l'escolarització. El coneixement i l'aprenentatge d'alguna de les altres llengües oficials hauria de ser estimulat en els altres nivells educatius no universitaris. El professorat aliè a una realitat plurilingüe hauria de rebre formació complementària en aquest camp. En totes les universitats espanyoles haurien d'existir càtedres de català, gallec i euskera i en totes les ciutats espanyoles d'una certa importància haurien d'existir classes de les tres llengües oficials.

Catalunya té condicions, aptituds i experiència suficients com per a liderar a Espanya la cultura del multilingüisme. Les llengües de l'Estat són un patrimoni de l'Estat en general i un patrimoni de cada comunitat i de cada ciutadà i ciutadana en particular. Patrimoni que cal fomentar, preservar i difondre.

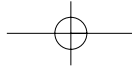
Resum final

Vuit anys després de la Llei de Normalització Lingüística de 1998 ens trobem en una situació on el català presenta dèficits de coneixement, competència i ús (social particularment).

El primer dèficit en relació amb el català és la persistència d'amplis sectors socials pràcticament monolingües en castellà, que s'acosten a un terç de la població total. Trenta anys després de la fi de les grans immigracions del segle XX, el català continua essent una llengua *distant* per a la majoria dels nascuts fora de Catalunya. Aquest distanciament, en forma de coneixement precari, escassa identificació i ús pràcticament nul, continua reproduint-se en amplis sectors joves ja nascuts a Catalunya, sobretot de les perifèries metropolitanes. Les darreres onades immigratòries semblen estar-se instal·lant, també, en pràctiques socials molt allunyades del català.

El català és, però, comprès amb major o menor dificultat per la immensa majoria dels ciutadans i ciutadanes. La competència oral és molt menor i també és menor la capacitat d'escriure'l. La presència als mitjans de comunicació, a l'escola i a les administracions són els punts forts. Els punts dèbils són, per un costat, la feble presència del català en determinats entorns urbans, en el món laboral i del lleure, en les noves tecnologies i en els productes audiovisuals i, per altre costat, la pèrdua de prestigi del català entre els joves.

Entre aquest col·lectiu el català és vist, en molts casos, com una obligació més de les imposades pel món dels adults. Un repte molt important és el manteniment d'una presència significativa del català en el món de les tecnologies audiovisuals en acceleradíssim procés de canvi. Cal reforçar la quantitat i la qualitat de l'oferta d'aprenentatge de català entre joves i adults, car moltes aparents competències pateixen dèficits importants. Més enllà de la preocupació per l'extensió social, també cal parar una especial atenció i esforços a la qualitat de la llengua per evitar la

La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya

difusió de models degradats, especialment en els àmbits on exerceixen un valor referencial i educador com, per exemple, els mitjans de comunicació.

El català resulta innecessari a un nombre rellevant de ciutadans i en diversos sectors d'activitat socioeconòmica. Aquesta situació justifica la necessitat d'intervenció que, a més, és emparada per les disposicions del nou Estatut en matèria lingüística. Aquestes disposicions doten els poders públics de la normativa més important de la que mai s'ha disposat.

L'obligatorietat del coneixement del castellà i del català, l'opció i la disponibilitat lingüístiques obren una nova etapa a la política lingüística. La importància de les noves disposicions normatives hauria d'anar acompanyada d'un major encert en l'aplicació de les polítiques concretes.

32

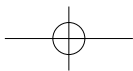
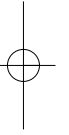
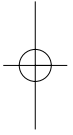
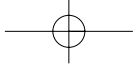
Els objectius són la consolidació del català com a llengua pròpia en tots aquells àmbits on marca la llei i, sobretot, el bilingüisme, el coneixement i la competència de totes les ciutadanes i els ciutadans en ambdues llengües. La situació òptima seria aquella en la que tothom pogués utilitzar indistintament qualsevol de les dues llengües a la seva lliure elecció, el que comporta garantir un coneixement suficient d'ambdues llengües, almenys en l'àmbit de la comprensió. Per a ésser un català o catalana, un ciutadà o ciutadana de Catalunya almenys s'han de comprendre el català i el castellà, a la vegada que l'opció i la disponibilitat lingüístiques garanteixen el respecte als drets lingüístics individuals.

Les polítiques de promoció haurien d'ajudar a sensibilitzar els ciutadans per tal d'evitar la confluència lingüística en una altra llengua. Aquesta tendència heretada de la situació de subordinació lingüística produïda per la nostra història, provoca una percepció d'escassa presència del català. Aquí és important destacar la nova immigració com a oportunitat per mostrar, novament, la capacitat d'inclusió, d'incorporació, també lingüística, que històricament ha tingut aquest país.

Les polítiques lingüístiques pretenen modificar una realitat que afecta els legítims interessos materials i simbòlics de la ciutadania. La mesura i l'encert per maximitzar les oportunitats i minimitzar els riscos que tota intervenció comporta han de ser la preocupació màxima donada la importància de les noves disposicions normatives.

La consolidació i l'avenç del català no passen pel tancament en el grup de parlants, si més no per raons purament demogràfiques. El nou marc normatiu i la nova immigració ens donen l'oportunitat d'incorporar nous parlants al català i, al mateix temps, augmenten la diversitat de llengües d'una societat que volem multilingüe. L'exigència de respecte del català i del castellà ha d'incloure el respecte a les altres, a totes, les llengües dels ciutadans i ciutadanes de Catalunya. Aquest respecte fora una bona marca de prestigi del nostre país.

El futur de Catalunya i del català (i també el d'Espanya) està en el plurilingüisme, és a dir, en la capacitat de sumar llengües i no d'imposar-ne una per sobre de les altres.

Agraïments

La Fundació Rafael Campalans agraeix molt sincerament la participació activa de tots els membres del grup de treball sobre “La situació lingüística a Catalunya i la seva projecció a Espanya” i, molt especialment l'impuls i la direcció del grup per part de Carles Martí i la coordinació d'Àngel Aragüés. A més, el grup ha comptat també amb l'ajuda de Carme Junyent, que va fer una presentació sobre “La immigració i els usos lingüístics”, i de Josep Mª Carbonell que va realitzar una exposició sobre “Diagnòstic de la situació del català en els mitjans de comunicació i en les noves tecnologies”.

La responsabilitat del text final, inclosos els seus possibles errors i omissions, és exclusivament de la FRC.

Membres del Grup de Treball:

Albert Aixalà
Dolors Besa
Emili Boix
Albert Branchadell
Joan Fuster
Bruguers Jardí
Antoni Mataix
Joan Moles
Josep Mª Muñoz
Artur Noguerol
Salvador Pastor
Dolors Rius
Josep Mª Sala
Paquita Sanvicén
F. Xavier Vila

